

MƏKTƏBLƏRDƏ PSIXOLOJİ XİDMƏTİN TƏŞKİLİ İLƏ BAĞLI MÖVCUD PROBLEMLƏR VƏ ONLARIN ARADAN QALDIRILMASI YOLLARI

SƏMRA SULTAN, ADA Universitetinin "Təlim və tədrisin təşkili və metodikası" ixtisası üzrə magistri. E-mail: samra.rahimqizi@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-9844-6902>

XALİDƏ ƏMİROVA, ADA Universitetinin "Təhsilin təşkili və idarə olunması" ixtisası üzrə magistri. E-mail: khalidaamirova@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-8685-9812>

ŞƏHLA NOVRUZOVA, ADA Universitetinin "Təhsilin təşkili və idarə olunması" ixtisası üzrə magistri. E-mail: shahla.alekber@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-6484-3425>

Məqaləyə istinad:

Sultan S., Əmirova X., Novruzova Ş. (2026). Məktəblərdə psixoloji xidmətin təşkili ilə bağlı mövcud problemlər və onların aradan qaldırılması yolları. *Azərbaycan məktəbi*. № 3 (716), səh. 127-133

DOI:

10.30546/32898065.2026.3.6594

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 18.12.2025

Qəbul edilib: 16.06.2026

ANNOTASIYA

Məqalədə ümumtəhsil məktəblərində psixoloji xidmətin təşkili problemləri və mövcud vəziyyəti araşdırılıb. Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən məktəb psixoloqları arasında aparılan sorğu nəticəsində məlum olub ki, xidmətin keyfiyyətinə təsir edən əsas problemlər resurs çatışmazlığı, təşkilati natamamlıqlar, valideyn və icma ilə əməkdaşlığın zəifliyi, şagirdlərin sosial-emosional adaptasiyası üzrə sistemli proqramların olmaması və psixoloqların peşəkar inkişaf imkanlarının məhdudluğudur. Məqalədə beynəlxalq ədəbiyyat və müxtəlif ölkələrin təcrübəsi əsasında müqayisəli təhlil aparılıb, məktəblərdə psixoloji xidmətin səmərəli təşkili və keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün praktik təkliflər irəli sürülüb.

Açar sözlər: Ümumtəhsil məktəbi, məktəb psixoloqu, psixoloji xidmət, şagird rifahı, sosial-emosional inkişaf, peşəkar inkişaf, məktəb-ailə əməkdaşlığı.

CURRENT CHALLENGES IN THE ORGANIZATION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN SCHOOLS AND WAYS TO ADDRESS THEM

SAMRA SULTAN, Master of Arts in Teaching and Learning, ADA University.

E-mail: samra.rahimqizi@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-9844-6902>

KHALIDA AMIROVA, Master of Arts in Educational Management,

ADA University. E-mail: khalidaamirova@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-8685-9812>

SHAHLA NOVRUZOVA, Master of Arts in Educational Management,

ADA University. E-mail: shahla.alekber@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-6484-3425>

To cite this article:

Sultan S., Amirova K., Novruzova S. (2026). Current Challenges in the Organization of Psychological Services in Schools and Ways to Address Them. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 716, Issue III, pp. 127-133

DOI:

10.30546/32898065.2026.3.6594

Article history

Received: 18.12.2025

Accepted: 16.06.2026

ABSTRACT

This article examines the current challenges associated with the organization of psychological services in general education schools. The findings of a survey conducted among school psychologists working in Baku indicate that the main factors affecting the quality of psychological services include inadequate resources, organizational shortcomings, weak collaboration with parents and the wider community, the absence of systematic programs to support students' social-emotional development, and limited opportunities for the professional development of school psychologists. The article also provides a comparative analysis of relevant international literature and offers practical recommendations for improving the organization and effectiveness of psychological services in schools.

Keywords: General education schools, school psychologists, psychological services, student well-being, social-emotional development, professional development, school-family collaboration.

Giriş

Təhsil praktik fəaliyyət üçün vacib olan biliklərin, müvafiq bacarıq və səriştələrin məcmusudur. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 14.20-ci maddəsinə uyğun olaraq, müəyyən edilmiş qaydada təhsilin bütün pillə və səviyyələrində sağlam psixoloji mühiti, fərdi inkişafı və təhsilalanların psixoloji tələbatlarını təmin etmək məqsədilə psixoloji yardım göstərilməsinə təminat verilir. Təhsil müəssisələrində həmçinin məktəblərdə psixoloji müayinə təhsilalanın ehtiyaclarını müəyyənləşdirmək məqsədilə aparılır və onun maraqları ilə ziddiyyət təşkil edə bilməz ("Psixoloji yardım haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 2018). Psixoloji xidmət subyektyönlüdür. Məktəblərdə isə bu xidmət daha çox şagirdləri əhatə edir (Hatunoğlu, 2006).

Psixoloji sağlamlıq haqqında xidmətlər ilk dəfə Amerikada başlayıb (Eren, 2022). XX əsrin əvvəllərində ABŞ-də məntiq və qabiliyyət testlərinin inkişafından sonra psixoloji xidmət ilk olaraq məktəblərdə karyera məsləhətçisi rolunu oynayıb və insanlara peşə seçmək, iş tapmaqda kömək etmək üçün fəaliyyət göstərüb. Bu məsləhətçilərin idarəetmə təcrübələri zaman keçdikcə genişlənərək fərdlərin təhsil və şəxsi inkişafını əhatə edib (Yeşilyaprak, 2016).

ABŞ-də məktəbdə psixoloji xidmətin formalaşmasından sonra bu sahə XX əsrin ortalarından etibarən Kanada, Böyük Britaniya, Almaniya, Fransa, İsveç, Finlandiya və digər Avropa ölkələrində də inkişaf etməyə başlayıb. Bu peşəyə tələbatın artmasının əsas səbəbləri inklüziv təhsilin genişlənməsi, xüsusi təhsil ehtiyacı olan uşaqların sayının artması, öyrənmə və davranış problemlərinin erkən aşkarlanmasının vacibliyi, eləcə də şagirdlərin sosial-emosional rifahının qorunmasına artan diqqət olub. Bundan əlavə, II Dünya müharibəsindən sonra uşaqların psixi sağlamlığının dəstəklənməsi və məktəbə uyğunlaşma problemlərinin aradan qaldırılması dövlətlərin təhsil siyasətində prioritet istiqamətlərdən birinə çevrilib. Nəticədə, məktəb psixoloqlarının fəaliyyət sahəsi yalnız peşəyönlü ilə məhdudlaşmayıb, psixoloji qiymətləndirmə, fərdi və qrup məsləhət xidməti,

böhran müdaxiləsi, müəllim və valideynlərlə əməkdaşlıq, həmçinin profilaktik və inkişafetdirici proqramların həyata keçirilməsini də əhatə edib (Oakland, 1993; Jimerson et al., 2008; Weare et al., 2017).

Məktəbdə psixoloji xidmətin başlıca məqsədi uşaq, yeniyetmə və gənclərin psixoloji sağlamlığını qorumaqla onların təhsil müvəffəqiyyətinin artırılmasıdır. Təhsil müəssisəsində olan psixoloji xidmət motivasiyaya ehtiyacı olan təhsilalanların uğur qazanmasında mühüm rol oynayır, çünki bu onların əzmkarlığına və ümumi təlim nəticələrinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Motivasiya məqsədə doğru davranışı aktivləşdirərək həm qeyri-rəsmi şəraitdə, həm də formal öyrənmə mühitlərində ömürboyu öyrənmə və nailiyyət əldə etmək üçün çox vacibdir. Məsələn, həvəsləndirilmiş uşaqlar daim özünü inkişafda məşğul olmağa, daha yaxşı öyrənmə nəticələrinə sahib olmağa və standartlaşdırılmış nailiyyət testlərində digər uşaqlardan daha yaxşı çıxış etməyə meyillidirlər (Pintrich, 2003).

Bu tədqiqatın məqsədi ümumtəhsil müəssisələrində çalışan psixoloqların vəzifələrini yerinə yetirərkən hansı maneələrə rast gəldiklərini müəyyən etməkdir. Bundan əlavə, problemlərin həll yolu kimi təkliflərin verilməsi də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Araşdırma məktəblərdə psixoloji xidmətin təşkili ilə bağlı mövcud ədəbiyyatların hərtərəfli təhlilini aparmaqla müvafiq tədqiqatları, nəzəri çərçivələri və empirik tədqiqatları tənqidi şəkildə nəzərdən keçirməyə, bu sahədə əsas mövzuları, tendensiyaları, çətinlikləri və potensial həll yollarını müəyyən etməyə istiqamətlənib.

Tədqiqat işində şagirdlərin ümumi rifahını və akademik nailiyyətlərini artırmaq üçün doğru resursları müəyyənləşdirmək və mütəxəssislərin necə fəaliyyət göstərməsi ilə bağlı qərarları istiqamətləndirə biləcək dəyərli perspektivlər təklif edilir. Bu məqsədə uyğun tədqiqat sualı belədir: məktəblərdə psixoloji xidmətin səmərəli təşkilinə təsir edən əsas maneələr nələrdir və hansı həll yolları təklif edilə bilər?

Bu tədqiqat 2023-2024-cü tədris ilində Bakı Şəhər Təhsil İdarəsinin tabeliyində olan ümumtəhsil müəssisələrində aparılıb.

Nəzəri çərçivə

Məktəb psixologiyasının əsasları və əhəmiyyəti. Məktəb psixologiyası XX əsrin əvvəllərində məktəb mühitində şagirdlərin təhsil və psixoloji ehtiyaclarını qarşılamaq məqsədilə yaranıb. Bu sahə psixologiya elminin nəzəri və praktik nailiyyətləri əsasında daha da inkişaf edib. Erkən dövrlərdə Lightner Witmer öyrənmə və davranışdakı fərdi fərqlərin başa düşülməsi və onlara uyğun yanaşmanın vacibliyini vurğulayıb (Jimerson və b., 2007).

Məktəb psixoloqları şagirdlərin akademik və sosial-emosional inkişafını dəstəkləyir, davranış problemlərini və öyrənmə maneələrini müəyyənləşdirir. Onlar müəllimlər və valideynlərlə əməkdaşlıq edərək inklüziv və dəstəkləyici təhsil mühiti yaradırlar. Araşdırmalar göstərir ki, peşəkar məktəb psixoloqları tərəfindən göstərilən xidmətlər şagirdlərin akademik nəticələrini və davranışlarını əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırır bilər (Weist və b., 2017).

Məktəblərdə psixoloji xidmətin təşkili problemləri və həll yolları. Məktəblərdə psixoloji xidmət şagirdlərin psixi sağlamlığının qorunmasında vacib rol oynasa da, bir sıra təşkilati problemlər onların effektivliyinə mane olur. Əsas problemlərdən biri məhdud resurslardır. Maliyyə və kadr çatışmazlığı məktəb psixoloqlarının iş yükünü artırır və xidmətin keyfiyyətini azaldır. Bu problemi həll etmək üçün maliyyənin artırılması və yerli psixi sağlamlıq institutları ilə əməkdaşlıq tövsiyə olunur (Johnson, 2018).

Bəzi hallarda psixoloji xidmətlər digər akademik və xüsusi təhsil proqramlarından ayrı fəaliyyət göstərir. Multi-Tiered System of Supportun (MTSS) tətbiqi əməkdaşlığı gücləndirərək şagirdlərin kompleks ehtiyaclarını qarşılamağa kömək edir (Parker və b., 2019; Adelman və Taylor, 2020). Bir çox hallarda şagirdlər qınaq və məxfilik qorxusu səbəbindən xidmətlərdən istifadə etməkdən çəkinirlər. Bu problemi azaltmaq üçün məlumatlandırma kampaniyaları və telepsixologiya faydalı ola bilər (Whitley & Smith, 2020; Fazel və b., 2021). Bundan başqa, məktəb psixoloqlarının xidməti keyfiyyət səviyyəsini yüksəltmək üçün təlim,

seminar və mentorluq proqramlarına çıxış təmin olunmalıdır (Mastrorio və b., 2019).

Tədqiqat metodu

Tədqiqatda kəmiyyət metodundan istifadə olunub. Bu metod fərziyyələri yoxlamaq və dəyişənlər arasında əlaqələri ölçmək üçündür. Bu tip tədqiqatın məqsədi dəyişənlər arasında səbəb-nəticə əlaqəsini yoxlamaq və ümumiləşdirilmiş nəticə çıxarmaqdır. Həmin nəticələr tədqiqat üçün təklif olunan nəzəriyyənin qəbul və ya rədd edilə biləcəyini müəyyən edir. Kəmiyyət tədqiqat metodu tədqiqat işində bir fərziyyəni təsdiqləmək və ya sınaqdan keçirmək ehtiyacı olduqda istifadə olunur (Creswell, 2014).

Tədqiqatda təsviri tədqiqat metodundan (descriptive research) istifadə edilib. Bu metod vasitəsilə tədqiq olunan dəyişənin mövcud vəziyyəti təsvir edilib və əldə olunan nəticələr əsasında müvafiq tövsiyələr irəli sürülüb. Təsviri tədqiqatlar araşdırılan problem haqqında sistemli məlumat təqdim etməyə xidmət edir. Bu yanaşmada tədqiqatçı, adətən, əvvəlcədən fərziyyə irəli sürmür, məlumatlar toplandıqdan sonra onların təhlili və sintezi aparılır, nəticələr şərh edilir və zərurət olduqda yeni fərziyyələr formalaşdırılır (Creswell, 2014).

Populyasiya və tədqiqat qrupu

Məktəblərdə psixoloji xidmətin təşkili problemləri üçün aparılan bu araşdırmada təsadüfi seçim üsulundan istifadə edilib. Tədqiqat qrupu Bakı Şəhər Təhsil İdarəsinin (BŞTİ) tabeliyində olan 285 məktəbdə fəaliyyət göstərən 210 psixoloqdan ibarətdir.

Data toplama texnikası

Bu tədqiqatda məlumatların toplanması məqsədilə anket sorğusu metodundan istifadə edilib. Anket sorğusu iştirakçıların müəyyən bir mövzu və ya hadisə ilə bağlı fikir, münasibət, maraq, bacarıq, qabiliyyət və digər xüsusiyyətlərini müəyyən etmək üçün istifadə olunan məlumat toplama vasitəsidir, adətən,

geniş nümunə qrupları üzərində tətbiq edilir (Büyüköztürk, 2011). Tədqiqatda Ergun (2022) tərəfindən hazırlanan beşballı Likert tipli qiymətləndirmə şkalası əsasında tərtib edilən anketdən istifadə olunub. Anket Azərbaycan dilinə tərcümə edilib, tərcümənin dil uyğunluğu dil mütəxəssisi tərəfindən yoxlanılıb, orfoqrafik və qrammatik baxımdan verilən rəy və təkliflər nəzərə alınaraq müvafiq maddələrdə zəruri düzəlişlər aparılıb. Anket iki hissədən ibarətdir. Birinci hissədə iştirakçıların demografik və şəxsi məlumatlarını müəyyənləşdirməyə yönələn suallar yer alıb. İkinci hissə isə məktəb psixoloqlarının məktəblərdə göstərilən psixoloji xidmətlə bağlı fikirlərini qiymətləndirən 9 bölmə və ümumilikdə 63 maddədən ibarətdir. Anketdə yer alan bütün maddələr beşballıq Likert şkalası üzrə qiymətləndirilib və cavablar statistik təhlil üçün müvafiq şəkildə kodlaşdırılıb.

Əsaslılıq və etibarlılıq

Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırılan anketin əsaslılığını və etibarlılığını müəyyən etmək üçün pilot təhlil aparılıb. Məktəb psixoloqlarının iştirak etdiyi anket sorğusunun nəticələri *Cronbach alpha* ilə təhlil olunub.

Tapıntılar

Anket sorğusu ilə əldə edilən datalar SPSS paket proqramı ilə təhlil edilib. Bu zaman normallıq testi və datanın təhlili üçün deskriptiv (frekans, %, orta, standart xəta) testlərdən istifadə edilib. Bu hissədə təhlil ilə əldə edilən nəticələr verilib.

Anket sorğusunda iştirak edən respondentlərin 96,2%-i qadın, 3,8%-i isə kişi olub. Sorğunun nəticələri göstərir ki, məktəblərdə təqdim olunan psixoloji xidmətlər şagirdlərin ehtiyaclarını tam şəkildə qarşılamır. Respondentlərin 31%-i o fikirlə razı olduqlarını bildiriblər ki, şagirdlər psixoloji məsləhət xidmətlərinə rahatlıqla müraciət edə bilirlər. Bununla yanaşı, respondentlərin 24,5%-i bu fikirlə razı olmadığını, 43,8%-i isə qismən razı olduğunu qeyd edib. Məktəb psixoloqlarının fikrincə, şagirdlərin yaxınlıqda mövcud olan

xəstəxana və məsləhət mərkəzlərinin xidmətlərindən istifadə imkanları kifayət qədər deyil; 62% respondent bu xidmətlərin, demək olar ki, mövcud olmadığını vurğulayıb. Sosial-emosional adaptasiya problemləri ilə bağlı məsləhətlərin verilməsi də qənaətbəxş səviyyədə deyil; 21,7%-i bu istiqamətdə xidmət olmadığını, 34,1%-i isə qismən həyata keçirildiyini bildirib. Uyğun psixoloji məsləhət mərkəzlərinin mövcudluğu da problem olaraq qalır və 44,5% psixoloq belə mərkəzlərin olmadığını qeyd edib. Nizam-intizam problemi olan şagirdlərə göstərilən psixoloji məsləhət xidmətlərinin həyata keçirilmə səviyyəsi ilə bağlı respondentlərin qiymətləndirmələri də qənaətbəxş olmayıb. Respondentlərin 23,1%-i bu xidmətlərin demək olar ki, həyata keçirilmədiyini, 32,2%-i isə qismən həyata keçirildiyini bildirib. Eyni zamanda aşağı qiymət alan şagirdlər üçün də psixoloji dəstək kifayət etmir, respondentlərin 35,6%-i bu xidmətlərin kifayət qədər olmadığını bildirib.

Şagirdlərin məktəbə adaptasiyası və oriyentasiyası ilə bağlı vəziyyət də məqbul deyil. Tədbirlər, tanışlıq proqramları və məktəb haqqında məlumatların verilməsi kifayət qədər həyata keçirilmir. Respondentlərin 53,4%-i yeni gələn şagirdlərə məktəbin tarixi və resursları barədə məlumatın, demək olar ki, təqdim olunmadığını qeyd edib. Əlavə olaraq, sorğuda iştirak edənlərin 42,3%-i məktəblərdə şagirdlərin ətraf mühitlə tanış olması və faydalana biləcəyi qurumlar barədə məlumatlandırılmasının, demək olar ki, aparılmadığını göstərib. Bu, sosial-mədəni fəaliyyətlərin artırılmasının vacibliyini göstərir.

Şagirdi tanıma və məlumat toplama xidmətlərinin həyata keçirilməsi də qənaətbəxş səviyyədə qiymətləndirilməyib. Respondentlərin qiymətləndirmələrinə əsasən şagirdlərin şəxsi xüsusiyyətləri, maraqları, akademik nailiyyətləri və psixoloji vəziyyəti haqqında məlumatların toplanması qismən həyata keçirilir. Respondentlərin 24,5%-i şagirdlər haqqında bu məlumatların toplanmadığını, 46,6%-i isə həmin məlumatların qismən toplandığını bildirib. Bundan əlavə, şagirdlərin tərcümeyi-halı və sosial-iqtisadi vəziyyəti ilə bağlı məlumatların da tam şəkildə toplanmadığı müəyyən edilib.

Məktəblərdə informasiya yayımı, konfranslar, debatlar və peşə tanışlığı tədbirləri də kifayət etmir, respondentlərin 48,1%-i peşə tanışlığı tədbirlərinin, demək olar ki, keçirilmədiyini bildirib. Yönləndirmə və yerləşdirmə xidmətləri şagirdlərin təhsil və karyera seçimlərinə dəstək baxımından məhduddur. Respondentlərin 72,6%-i məktəbdən məzun olan şagirdlərə iş tapmaqda kömək göstərilmədiyini qeyd edib. Sosial, mədəni və təhsil fəaliyyətlərinə yönləndirmə üçün tövsiyələr də qənaətbəxş deyil. Xüsusi təhsilə ehtiyacı olan şagirdlərin uyğun məktəb və proqramlara yönləndirilməsi xidmətləri də, demək olar ki, mövcud deyil və ya qismən həyata keçirilir.

Şagirdlərin izlənilməsi və akademik fəaliyyətlərinin monitorinqi sahəsində də boşluqlar var. Respondentlərin 23,1%-i hər sinifdə şagirdlərin inkişafının mütəmadi izlənilmədiyini, 58,1%-i məktəbi bitirdikdən sonra şagirdlərin təhsil və iş həyatının izlənilmədiyini bildirib. Psixoloji dəstək alan şagirdlərin və xüsusi istedadlı malik şagirdlərin vəziyyətinin izlənilməsi də kafi deyil.

Validəynlərlə əlaqələr və ətraf mühitin inteqrasiyası baxımından da vəziyyət qənaətbəxş deyil. Validəynlərə psixoloji məsləhət və mentorluq fəaliyyətləri barədə məlumat verilməsi, evdə şagirdin davranışlarının izlənməsi və valideynlər üçün təlim imkanları kifayət qədər deyil. Məktəblər ətrafdakı qurumlarla əməkdaşlıq etməklə sosial və mədəni imkanlardan faydalanmağı tam təmin etmir.

Konsultasiya xidmətləri sahəsində müəllimlərə dəstək verilməsi, mentorluq proqramlarının hazırlanması və psixoloji məsləhət barədə məlumatlandırma qismən həyata keçirilir. Respondentlərin əksəriyyəti bu sahədə çatışmazlıqlar olduğunu qeyd edib. Araşdırma və qiymətləndirmə işləri də qənaətbəxş səviyyədə deyil; şagirdlərin uğuru və problemlərinin müəyyənləşdirilməsi, dərşənkənar fəaliyyətlərin izlənməsi, psixoloji konsultasiya və rəhbərlikdəki çatışmazlıqların tədqiqi, demək olar ki, aparılır.

Korrelasiya analizinə əsasən məktəblərdə qiymətləndirmə və monitorinq işlərinin psixoloji xidmətlərin keyfiyyətinə zəif, lakin müsbət təsir göstərdiyi aşkar olunub (Pearson $r=0.2593$,

$p<0.05$). F-test nəticələri də göstərir ki, psixoloji və akademik fəaliyyətlər arasında kəskin fərqlər mövcuddur, yəni bu sahələrdə görülən işlərin səviyyəsi arasında ciddi uyğunsuzluq var.

Ümumilikdə, sorğunun nəticələri məktəblərdə psixoloji xidmətlərin qənaətbəxş səviyyədə olmadığını, şagirdlərin adaptasiyası, sosial-emosional dəstək, oriyentasiya, yönləndirmə və izləmə proseslərinin kifayət qədər təşkil edilmədiyini, həm psixoloji, həm də akademik fəaliyyətlərin daha sistemativ və əlaqəli şəkildə aparılmasına ehtiyac olduğunu göstərir.

Müzakirə və təkliflər

Sorğunun nəticələrinə əsasən məktəblərdə psixoloji xidmətlərin əlçatanlığı və səmərəliliyi ilə bağlı bir sıra çətinliklər müşahidə olunub. Məktəblərin təxminən 25%-də şagirdlər psixoloji məsləhətə rahat müraciət edə bilmir və yaxınlıqdakı xidmətlərdən istifadə səviyyəsi aşağıdır. Bununla yanaşı, sorğuda iştirak edən məktəblərin 44,5%-də konsultasiya üçün uyğun otaqlar yoxdur və məlumat toplama, paylaşma prosesləri kifayət qədər deyil. Şagirdlərin sosial-emosional adaptasiyası ilə bağlı psixoloji məsləhətlərin intensivliyi də kifayət qədər deyil və aşağı qiymət alan şagirdlər tam əhatə olunmur. Yeni gələn şagirdlərin məktəb daxilində oriyentasiyası zəifdir, həmçinin şagirdlər və valideynlər məktəbin xidmətləri barədə kifayət qədər məlumatlandırılır.

Sosial münasibətlər, məktəbdaxili və məktəbdənkənar fəaliyyətlərin izlənilməsi, demək olar ki, qənaətbəxş səviyyədə deyil. Pearson korrelyasiya nəticələri göstərir ki, psixoloji xidmətlər və akademik nailiyyətlər arasında zəif də olsa, müsbət xətti əlaqə mövcuddur, F-test isə bu sahələrdə statistik olaraq fərqlərin olduğunu təsdiqləyir.

Məktəb psixoloqları arasında əməkdaşlıq, fikir mübadiləsi və problemlərin həlli mexanizmləri zəifdir, bu isə psixoloji xidmətlərin səmərəliliyinə mənfi təsir göstərir. Bu problemlərin aradan qaldırılması üçün məktəblərdə psixoloji xidmətlərin daha əlçatan olması, konsultasiya otaqlarının yaradılması, şagirdlərin və valideynlərin maarifləndirilməsi, sosial və

akademik fəaliyyətlərin sistemli şəkildə izlənilməsi və monitorinqin təkmilləşdirilməsi vacibdir. Eyni zamanda psixoloqlar arasında əməkdaşlıq və təcrübə mübadiləsini artırmaq üçün onlayn platformalar və mentorluq proqramlarından istifadə, ailələrin dəstəyi ilə psixoloji dəstəyin genişləndirilməsi və məktəbdaxili oriyentasiya proqramlarının tətbiqi tövsiyə olunur. Bütün bu tədbirlər məktəblərdə psixoloji xidmətin keyfiyyətini yüksəldə, şagirdlərin rifahını və akademik uğurlarını artırmağa kömək edə bilər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- ¹ "Psixoloji yardım haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. (2018). https://e-qanun.az/framework/41280#_edn3
- ² Adelman, H.S., & Taylor, L. (2020). Embedding mental health into school improvement policy and practice. *Annals of Psychiatry and Mental Health*, 8(2). <https://www.jscimedcentral.com/public/assets/articles/psychiatry-8-1147.pdf>
- ³ Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti. (2020). Təhsil müəssisələrində psixoloji xidmətin təşkili qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında 157 nömrəli qərar. Bakı. <https://e-qanun.az/framework/44991>
- ⁴ Büyükoztürk, Ş. (2011). Veri analizi el kitabı (30-cu nəşr). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- ⁵ Creswell, J.W. (2014). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4-cü nəşr). Pearson Education.
- ⁶ Eren, E.G., & Gül, İ. (2022). An evaluation of psychological counselling and guidance services' efficiency in regards of school administrators and students. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 9(3), 1217–1233. <https://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/1217-1233/813>
- ⁷ Fazel, M., Hoagwood, K., Stephan, S., & Ford, T. (2021). Mental health interventions in schools in high-income countries. *The Lancet Psychiatry*, 8(9), 777–788. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(21\)00193-0](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(21)00193-0)
- ⁸ Hatunoğlu, A., & Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333–338. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/49106/626683>
- ⁹ Jimerson, S.R., Farre, P.T., & Oakland, T. (2007). Introduction to the handbook of international school psychology. <https://doi.org/10.4135/9781412976138>
- ¹⁰ Jimerson, S. R. və b. (2008). Where in the World is School Psychology? *School Psychology International*
- ¹¹ Johnson, D.W., & Johnson, R.T. (2018). Cooperative learning: The foundation for active learning. In *Active Learning [Working Title]*. IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.81086>
- ¹² Mastrorio, C.R., Trainor, K.M., & Splett, J.W. (2020). Teacher School Mental Health Literacy Survey: A validation study. *Journal of Undergraduate Research*, 21(2). <https://doi.org/10.32473/ufjur.v21i2.108493>
- ¹³ Oakland, T. (1993). A Brief History of International School Psychology. *Journal of School Psychology*, 31(1), 109–122.
- ¹⁴ Oakland, T., & Cunningham, J. (1987). Psychological Services in Schools: A Summary of International Perspectives. *Journal of School Psychology*.
- ¹⁵ Parker, J.S., Castillo, J., Sabnis, S., Daye, J., & Hanson, P. (2019). Culturally Responsive Consultation Among Practicing School Psychologists. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 30(3), 1–20. <https://doi.org/10.1080/10474412.2019.1680293>
- ¹⁶ Pintrich, P.R. (2003). A motivational science perspective on the role of student motivation in learning and teaching contexts. *Journal of Educational Psychology*, 95(4), 667–686. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.95.4.667>
- ¹⁷ Weare, K. və b. (2017). Mental Health Provision in Schools: Approaches and Interventions in 10 European Countries.
- ¹⁸ Whitley, R., & Smith, B. (2020). Addressing stigma and improving access to mental health services in schools. *School Mental Health*, 12(2), 218–230. <https://doi.org/10.1007/s12310-020-09365-1>
- ¹⁹ Yeşilyaprak, B. (2016). 21. yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel yaklaşım. Ankara: Nobel Yayınları.